

Cấp bách trong việc chống lãng phí trong các hoạt động Phật sự

ISSN: 2734-9195 09:07 02/06/2025

Xây dựng văn hoá tiết kiệm, chống lãng phí là việc làm cần thiết, nhằm sử dụng hiệu quả của cải vật chất, nguồn lực của quốc gia và giúp đỡ những người có hoàn cảnh khó khăn vượt qua cái nghèo bền vững trong xã hội.

Tác giả: **Lê Quang***

Tóm tắt: Hoạt động Phật sự hiện nay đang có không ít sự lãng phí tiền bạc, của cải vật chất mà tăng, ni, tín đồ Phật giáo....đã phát tâm đóng góp cho sự nghiệp chung của Giáo hội.

Từ khóa: Tinh gọn, lãng phí, lãng phí trong Phật giáo, Giáo hội.

Lãng phí, không phải là vấn đề mới trong cuộc sống của con người từ xưa cho đến nay. Tuy nhiên, đứng trước yêu cầu, nhiệm vụ của đất nước trong thời kỳ mới, chống lãng phí đã trở thành một nhiệm vụ mang tính cấp bách, cần thiết phải tiến hành khẩn trương chống lãng phí, nhằm tiết kiệm, sử dụng tài nguyên, tài sản đúng mục đích, như trong bài viết “Chống lãng phí” của Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Tô Lâm đã viết: *“Trước yêu cầu tăng cường nguồn lực, khơi dậy sức dân đưa đất nước bước vào kỷ nguyên mới dưới sự lãnh đạo của Đảng, công tác phòng, chống lãng phí đang đứng trước những yêu cầu, nhiệm vụ mới rất khẩn trương, cấp bách...”*[1].

Giáo hội Phật giáo Việt Nam đã và đang từng bước thực hiện tốt nhiệm vụ, vai trò của Giáo hội về tinh gọn, cải tổ trong công tác quản lý để Giáo hội ngày càng phát triển cùng với xu hướng phát triển chung của đất nước trong thời kỳ mới. Tuy nhiên, trong hoạt động Phật sự của Phật giáo hiện nay từ việc xây dựng cơ sở vật chất, chùa chiền, lễ tang, lễ hội, hội nghị, lễ tổng kết... còn tồn đọng không ít về sự lãng phí tài sản mà chư tăng, ni, tín đồ Phật giáo đã đóng góp cho Giáo hội nói chung, chùa chiền nói riêng.

1. Chống lãng phí trong các hoạt động Phật sự

Lãng phí xuất hiện trong mọi hoạt động của đời sống con người từ việc quản lý, tài sản, lao động...bất kể là công việc gì, dù việc công hay việc riêng. Lãng phí không những chỉ xuất hiện trong hoạt động hằng ngày của con người ngoài xã hội, mà nó còn xuất hiện trong lĩnh vực tôn giáo nói chung, Phật giáo nói riêng.

Theo Đại từ điển tiếng Việt, lãng phí là việc: *“Làm tiêu hao vật chất vào những việc không cần thiết, gây thêm sự tốn kém”* [2]. Tuy nhiên, theo Hán - Việt từ điển của tác giả Đào Duy Anh, lãng phí còn có nghĩa là *“hao phí vô ích”* [3]. Như vậy, việc tiêu hao tài sản, gây tốn kém tiền bạc, thời gian, công việc...của cá nhân, tập thể, tổ chức thì đều gọi là lãng phí. Quản lý tài sản, sử dụng vốn ngân sách nhà nước, sử dụng tài nguyên quốc gia...không đúng mục đích, đúng tiêu chuẩn, làm thất thoát nguồn tài nguyên, tài sản của quốc gia thì đó là sự lãng phí, như là lãng phí trong đầu tư công hai dự án cơ sở 2 Bệnh viện Bạch Mai và Hữu nghị Việt Đức, mà Nhà nước đầu tư hàng nghìn tỷ đồng bị bỏ hoang trong 10 năm qua, là một điển hình của sự lãng phí ngân sách nhà nước.

Lãng phí không những tồn tại trong đời sống xã hội, mà còn xuất hiện khó kiểm soát, trong lĩnh vực tôn giáo trong đó có lĩnh vực hoạt động của Phật giáo. Ranh giới giữa lãng phí và tiết kiệm, dường như khó phân định; nhất là nhiều người cho rằng đó là công việc *“phật sự”* thuộc lĩnh vực tôn giáo, thì tiền bạc, tài sản, là *“vật ngoài thân”*, *“tài sản vô chủ”*, mặc sức sử dụng một cách phung phí và lãng phí dần dần trở thành thứ không thể thiếu, là một phần của cuộc sống; mà thiếu nó, người ta cảm thấy cô đơn và tẻ nhạt?

Trong lĩnh vực tôn giáo, cụ thể là lĩnh vực của Phật giáo, lãng phí vẫn còn phảng phất trong các hoạt động mang tính phật sự của Phật giáo. Sự lồng ghép lãng phí trong công tác, hoạt động phật sự, xây dựng, sửa chữa chùa chiền, lễ hội, lễ tang...khiến cho sự lãng phí tài chính trở thành mặc định trong các công tác, hoạt động của các cá nhân, nhóm, tổ chức của Giáo hội?

1.1 Lãng phí trong xây dựng chùa chiền

Một số quan điểm cho rằng việc xây dựng chùa chiền, cơ sở thờ tự, mang tính chất là tín ngưỡng, đời sống tâm linh của người dân, thì việc tôn tạo, xây dựng chùa to, Phật lớn, kiến trúc ngôi tự viện phải hoành tráng, quy mô lớn, mang tầm vóc ngang hàng sánh vai với chùa chiền của các nước Phật giáo trong khu vực, là việc làm cần thiết, lãng phí trong xây dựng là không đáng kể. Tuy nhiên, vấn đề là, chúng ta lấy đâu ra tiền để lãng phí trong xây dựng? Tiền có phải do chính sức lao động của chúng ta làm ra? Và những công trình kiến trúc đồ sộ đó với sự đầu tư tiền bạc rất lớn có mang lại giá trị thiết thực cho cộng đồng, hoặc sử dụng một cách có hiệu quả cho Phật giáo hay chỉ là mang lại lợi ích của cá nhân, nhóm, tổ chức với hình thức là một ngôi chùa tâm linh?

Nhiều ngôi chùa hoành tráng, nhưng ít có hoạt động tôn giáo, tín đồ cũng không được phép đến chùa lễ Phật hằng ngày, nhiều ngôi chùa xây lên mang tính biểu tượng hơn là phục vụ tín ngưỡng cộng đồng?

Sự lãng phí đóng góp tài chính của cá nhân, doanh nghiệp, tín đồ, Giáo hội... còn biểu hiện ở việc nhiều ngôi chùa xây dựng thiếu tính bền vững, không đảm bảo chất lượng, sử dụng vật liệu kém hiệu quả dẫn đến tình trạng xuống cấp trầm trọng, phải đập bỏ xây dựng lại; nhiều địa điểm là cơ sở văn hoá truyền thống của Giáo hội được xây dựng trong khoảng 15 năm với tiền tỷ đóng góp của tăng, ni, doanh nghiệp, tín đồ, nhưng không sử dụng hiệu quả là nơi lưu trữ di sản văn hoá của Phật giáo, phải đập bỏ một cách không thương tiếc, gây lãng phí thất thoát tài chính của những người đóng góp vì sự nghiệp chung của Giáo hội nói riêng, Phật giáo nói chung.

Nhìn vào thực tế, nếu Giáo hội tiến hành thống kê một cách nghiêm túc về sự lãng phí trong xây dựng chùa chiền, cơ sở thờ tự thì vấn đề không còn là xem xét, mà phải là thực thi nhiệm vụ chống lãng phí trong lĩnh vực xây dựng đã trở nên cấp bách.

Ảnh minh họa (sưu tầm).

1.2 Lãng phí trong các hoạt động tang lễ, lễ hội, lễ tổng kết

Lãng phí không những chỉ tồn tại trong xây dựng cơ sở thờ tự, mà còn xuất hiện trong các hoạt động Phật sự như lễ tang, lễ hội, lễ tổng kết, hội nghị... Mặc dù, những hoạt động Phật sự đó cần thiết phải chi tiêu tài chính để phục vụ tốt công việc, nhưng nếu chúng ta chi tiêu một cách quá mức, không đáng có thì sự chi tiêu đó trở thành lãng phí và cần phải xem xét một cách nghiêm túc.

Trong tang lễ, một sinh mệnh chết đi, là sự mất mát to lớn đối với cá nhân, gia đình, họ hàng, bạn bè trong đó có đối tượng là tôn giáo nói chung, là nỗi niềm tiếc thương vô hạn của người ở lại. Nên, chi phí trong tang lễ được ưu tiên hàng đầu và sẵn sàng chi tiêu một số tiền lớn để lo cho tang lễ được hoàn mãn. Song, sự chi tiêu quá mức trong tang lễ sẽ trở thành gánh nặng về tài chính cho cá nhân, gia đình, xã hội, đất nước, mà lẽ ra, chúng ta có thể tiết kiệm được.

Trong hoạt động lễ tang nhiều thứ phải chi tiêu như xe đưa tang, liễn đối, vòng hoa, giấy tiền vàng mã, nước uống, thức ăn... đặc biệt là chi tiêu vòng hoa rất nhiều tiền, mỗi vòng hoa không dưới 500 ngàn đồng đến vài triệu đồng, sau đám tang lớp lớp vòng hoa chất đầy ở nghĩa trang, lò thiêu và sau đó vĩnh viễn ra đi để... tái chế. Vì vậy, để giảm bớt tiền bạc của nhân dân, lãng phí ngân sách của nhà nước, nhiều Chỉ thị, Nghị định của Bộ Chính trị được ban hành để chống lãng phí, thực hành tiết kiệm như Chỉ thị số 27-CT/TW, ngày 12/01/1998 của Bộ Chính trị *“về thực hiện nếp sống văn minh trong việc cưới, việc tang, lễ hội”*, Chỉ thị số 21-CT/TW, ngày 21-12-2012 của Ban Bí thư Trung ương Đảng *“về việc đẩy mạnh thực hành tiết kiệm, chống lãng phí”*, Nghị định số 105/2012/NĐ-CP, ngày 17-12-2012 của Thủ tướng Chính phủ Nguyễn Tấn Dũng đã ký ban hành Nghị định *“về tổ chức lễ tang cán bộ, công chức, viên chức”*.

Việc tổ chức lễ tang đối với người từ trần phải trang trọng, văn minh, kế thừa nét đẹp văn hóa truyền thống của dân tộc, tiết kiệm phù hợp với điều kiện kinh tế - xã hội của đất nước, của từng vùng. Hạn chế, từng bước loại bỏ những tập quán lạc hậu, mê tín dị đoan, phô trương, lãng phí...

Trong các lễ tang của tăng, ni tại các cơ sở, tự viện, các vị trưởng lão Hoà thượng, Thượng toạ, các vị có chức sắc lãnh đạo trong Giáo hội... được tổ chức rất trịnh trọng, trang nghiêm, hoành tráng... nhưng không thiếu phần tốn kém về tài chính, có khi còn nhiều lãng phí. Trong đó, góp phần cho sự tốn kém đó là các vòng hoa thành kính tưởng niệm với đủ loại hoa đắt tiền như hoa phong lan hồ điệp đủ loại, đủ màu sắc.... kèm theo đó là đủ loại mệnh giá tiền phải chi trả. Bên cạnh đó, các môn đồ pháp quyến, người kế thừa chức vị tiền nhân, phải thực hiện phép tạ lễ thông qua các nghi thức cúng dường trai tăng, nhằm tỏ lòng cung kính và làm tròn trách nhiệm của môn đồ pháp quyến.

Song song đó, lãng phí còn có sự đóng góp của các hội nghị, lễ tổng kết cuối năm của các ban, ngành, viện, các Ban Trị sự quận/huyện/tỉnh/thành phố/Trung ương, đều phải chi tiền để tổ chức các hoạt động thường niên; nhất là tết đến xuân về, quà cáp, phong bì...để đủ lễ đủ nhân mang tính truyền thống, thể hiện sự tôn kính và thành tâm là điều khó tránh khỏi, nếu muốn thay đổi không phải là một sớm một chiều có thể làm được.

Tuy nhiên, trong thời đại ngày nay, nhiều lễ tang tôn giáo có thể là hình mẫu cho chúng ta suy ngẫm về sự tiết kiệm và chống lãng phí trong các nghi lễ tôn giáo được thế giới trân trọng tôn kính của những vị danh tiếng, lãnh đạo tinh thần trong tôn giáo, điển hình như trong nghi thức tang lễ cho đức Giáo hoàng Francis, Ngài đã đơn giản hóa một cách tối đa.

Giáo hoàng Francis cũng đã sửa đổi các nghi lễ trong lễ tang, đơn giản hóa thủ tục để nhấn mạnh vai trò giám mục của bản thân, nhằm *“nhấn mạnh đây là lễ tang của mục tử và môn đệ Đức Kito, thay vì của một người quyền thế trên thế gian này”*; hơn nữa, Giáo hoàng Francis luôn tránh xa những nghi thức trang nghiêm gắn liền với cương vị, với mong muốn khẳng định vai trò giám mục Roma và là người phục vụ cho *“Giáo hội của người nghèo”*, thể hiện sự tiết kiệm hơn là lãng phí không đáng có.

Đặc biệt trong Phật giáo, thời đại kỷ nguyên mới của sự tiết kiệm, chống lãng phí hết sức sâu sắc, đó là tang lễ của Thiền sư Thích Nhất Hạnh một nhân vật Phật giáo nổi tiếng trên thế giới, với tinh thần Phật giáo dẫn thân phụng sự đạo pháp, Ngài đã truyền bá Phật giáo đến với các nước phương Tây hết sức mạnh mẽ tạo nên phong trào học Phật sâu rộng, đi vào lòng người trên toàn thế giới. Mặc dù vậy, tang lễ của Ngài được tổ chức theo hình thức tâm tang. Lễ tang kéo dài 7 ngày như một khóa tu im lặng, thực hành thiền và tĩnh lặng, thay vì các nghi thức đám tang truyền thống tốn kém, sau đó là sự kết thúc một sinh mệnh con người bằng lễ Trà tỳ.

Điều đó, chưa phải là dấu chấm hết của tinh thần tiết kiệm, chống lãng phí của các bậc trưởng thượng trong Phật giáo, mà chúng ta còn nhìn thấy tinh thần đó trong tang lễ của Đại lão Hòa thượng Thích Trí Quang, người có nhiều cống hiến to lớn cho sự nghiệp Phật giáo thời hiện đại, nhưng theo di huấn của Ngài trước khi viên tịch, lễ tang phải đơn giản. Theo đó, lễ tang *“không bàn thờ, bát nhang, báo tang, thành phục, đưa đám, phúng điếu”*; *“sau khi chuyển đến lò thiêu, thiêu rồi đem về chùa làm tuần, chung thất trăm ngày, tiểu tường và đại tường và mỗi lễ “chỉ tụng một trong các kinh Địa tạng, Kim cương, Bồ tát giới, Pháp hoa và Thủy sám; mỗi lễ đều không thông báo và mời ai tham dự”*. Tang lễ của Đại lão Hòa thượng Thích Trí Quang rất giản đơn, dung dị, không hoa, cờ phướn,

phẩm vật phúng điệu thường thấy ở nhiều đám tang khác; điều mà chắc có lẽ, khó có thể nhìn thấy trong các tang lễ của các vị tôn túc về sau?

Câu chuyện ở đây, là sự phản ánh một tinh thần tiết kiệm, chống lãng phí trong Phật giáo phải được giới lãnh đạo Giáo hội phát huy tích cực, sâu rộng thực hành tiết kiệm chống lãng phí trong các lĩnh vực của Phật giáo. Lãng phí không phải là bản chất vốn có trong giáo lý của Phật giáo, mà nó xuất phát từ các mối quan hệ xã hội và cuốn theo, bị tha hóa từ các mối quan hệ đó.

Trong các kinh điển Phật giáo, đức Phật luôn luôn khuyên bảo đệ tử, các Tỳ kheo tránh xa nó bằng cách thức hành trì, tu luyện bản thân tránh lãng phí, sống tiết kiệm tài sản của tín thí, đàn việt đã cúng dường để duy trì mạng sống của chúng Tăng bằng triết lý Thiểu dục và Tri túc. Thiểu dục (alobha, disinterestedness): ít muốn và Tri túc (santutthi, contentment): biết đủ. Thiểu dục và Tri túc không những giúp duy trì mạng sống chúng Tăng, mà còn bảo vệ tốt môi trường sống của con người, mang đến cho con người những lợi ích lớn hơn những gì con người có được.

Trong kinh Tăng Chi bộ, phẩm Không phóng dật, đức Phật đã dạy về sự lợi ích lớn của việc sống tiết kiệm, ít ham muốn trong cuộc sống, nhằm hướng đến những mục tiêu to lớn trong quá trình tu tập của đạo giải thoát: *“Ta không thấy một pháp nào khác, này các Tỳ kheo, có thể đưa đến ích lợi lớn, này các Tỳ kheo, như là ít dục. Ít dục, này các Tỳ kheo, đưa đến lợi ích lớn”* [6]. Do đó, triết lý về Thiểu dục và Tri túc, không những giúp chúng ta có nhận thức về lãng phí và hậu quả của việc lãng phí, nhằm đề cao giá trị sống thực hành tiết kiệm trong mọi hoạt động sống, mà còn là con đường hướng chúng ta đến mục tiêu giác ngộ chân lý và đạt đến Niết bàn. Trong kinh Di giáo, bản kinh của Trưởng lão Tỳ kheo Thích Trí Quang dịch, có đoạn đức Phật dạy về sự Thiểu dục và Tri túc đối với các thầy Tỳ kheo và đó cũng là điều cho hàng Phật tử suy ngẫm:

“Các thầy Tỳ kheo, phải biết kẻ ham muốn nhiều, thì vì nhiều sự cầu lợi nên khổ não cũng nhiều. Còn ít ham muốn thì không cầu hờ, không dục vọng, nên không có cái họa đó.....có ít ham muốn là có Niết bàn. Đó là hạnh ít ham muốn. Các thầy Tỳ kheo muốn giải thoát khổ não thì các thầy hãy cứu xét sự biết vừa đủ. Chính sự biết vừa đủ là giàu sang, vui thú và yên ổn...không biết vừa đủ thì luôn luôn bị cả năm thứ dục lạc lôi kéo, làm cho người biết vừa đủ phải xót thương. Đó là hạnh biết vừa đủ” [7].

Do đó, xây dựng thái độ tiết kiệm, để sử dụng hiệu quả của cải vật chất, tránh lãng phí là hết sức cần thiết đối với mỗi người, nó không những thể hiện trách nhiệm đối với cá nhân mỗi người, mà còn có trách nhiệm với Giáo hội, với toàn xã hội.

Lãnh đạo Giáo hội cần phải làm gương và nêu gương trong việc chống lãng phí, xây dựng văn hóa tiết kiệm trong các hoạt động, thể hiện rõ thân giáo trong việc thực hành Thiếu dục và Tri túc.

Chú thích: Bài viết thể hiện góc nhìn, cách hành văn và lập luận riêng của tác giả - một tu sĩ Phật giáo ở Thành phố Hồ Chí Minh

* TS. Trưởng ban Ban Giáo dục Phật giáo Q.Tân Bình, TP.Hồ Chí Minh.

[1]. Trích dẫn bài viết “Chống lãng phí” của Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Tô Lâm, từ nguồn Tuổi trẻ online.

[2]. Nguyễn Như Ý (chủ biên) (2011) và nhiều tác giả, Đại từ điển tiếng Việt, Nxb. Đại học quốc gia TP. HCM, tr. 883.

[3]. Đào Duy Anh (1957), Hán – Việt từ điển, Nxb. Trường Thi, tr. 484.

[4]. Hồ Chí Minh: Toàn tập (2011), tập 9, NXB Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tr. 221.

[5]. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII (2021), tập 1, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tr.92, 93.

[6]. Đại tạng kinh Việt Nam – Nam truyền, kinh Tăng chi bộ, tập 1, phẩm không phóng dật, Nxb. Tôn giáo, 2015, tr.49.

[7]. HT. Thích Trí Quang (dịch), kinh Di giáo, Nxb. Hồng Đức, 2017, tr.32.

Tài liệu tham khảo

1. Đại tạng kinh Việt Nam - Nam truyền, Kinh Tăng chi bộ, tập I, Nxb. Tôn giáo, 2015.

2. Nguyễn Như Ý (chủ biên) và Nguyễn Văn Khang, Vũ Quang Hào, Phan Xuân Thành, Đại từ điển tiếng Việt, Nxb. Đại học quốc gia TP. HCM, 2011.

3. Hồ Chí Minh: Toàn tập, tập 9, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2011, tr. 221.

4. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021.

5. HT.Thích Trí Quang (dịch), kinh Di giáo, Nxb. Hồng Đức, 2017.

6. HT.Thích Minh Châu (dịch), Kinh Trung bộ, tập 1-2, Viện Nghiên cứu Phật học Việt Nam, ấn hành, 1992.